MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYIMLAR ve BASILI EĞİTİM MALZEMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNCE HER HAFTA PAZARTESİ GÜNLERİ ÇIKARILIR İLGİLİ MAKAM VE MÜESSESELERE PARASIZ GÖNDERİLİR

T. C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
TEBLİĞLER DERGİSİ

YILLIK ABONESİ 1000 KURUŞTUR ABONE TUTARI MALSANDIKLARINDAN BİRİNE YATIRILMALI VE ALINACAK MAKBUZ MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYIMLAR VE BASILI EĞİTİM MALZEMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE GÖNDERİLMELİDİR

CİLT: 34 | 12 NİSAN 1971 | SAYI: 1652

Talim ve Terbiye Kurulu Kararları :

Karar s.: 97 Karar t.: 15-3-1971

Konu: Orta dereceli okulların birinci devre birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarının «İş ve Teknik Eğitimi» dersinin taslak programı h.

VIII. Millî Eğitim Şûrası kararı gereğince, orta öğretim sistemimizin kuruluşu ile yüksek öğretime geçişin yeniden düzenlenmesi konusunda yapılan çalışmalar arasında, orta dereceli okulların birinci devrelerinin birinci, ikinci ve üçüncü sınıfları için, ekteki «İş ve Teknik Eğitimi» dersinin taslak programı hazırlanmış bulunmaktadır.

Bu taslak programa uygun ders ve öğretmen kılavuz kitaplarının da hazırlanması program geliştirmenin ayrılmaz bir unsuru olduğundan, 1971 - 1972 öğretim yılında yapılacak denemelere yetiştirilmek üzere Bakanlığımızca, görevlendirilen bir komisyona bu programa iki kitap yazdırılmaktadır. Ayrıca arzu eden yazarlar tarafından bu programa göre yazılarak herhangi bir tarihte Bakanlığımıza gönderilecek müsvedde halindeki eserlerin de incelenmesi uygun görülerek bu hususun Bakanlık Makamının tasviplerine arzı kararlaştı.

Uygundur.
15/3/1971
Akif TUNCEL
Millî Eğitim Bakanı y.
Meslekî ve Teknik Öğretim
Müsteşarı

ORTAOKUL İŞ VE TEKNİK EĞİTİMİ MÜFREDAT PROGRAMI

İÇİNDEKİLER:

ORTAOKUL İŞ VE TEKNİK EĞİTİMİ MÜFREDAT PROGRAMI

Giriş:

İş ve Teknik Eğitimi dersi ortaokullarda üç sene süreyle seçmeli olarak uygulanır.

Bu ders hiç bir zaman oçocukları belirli bir mesleğe hazırlamak; ancak çocukların ilerde seçecekleri meslekler için gerekli olan temel bilgi ve becerileri kazanmalarını sağlar?

İş ve Teknik Eğitimi dersini çeşitli malzemeyle çalışmaya ve çeşitli tekniklerle bir iş yapmaya ilgi duyan öğrenciler seçerler. Bu çalışmalar çocukların kişisel gelişmeleri yanında orta öğretimin ikinci devresindeki meslek liselerinden teknik alana gidecekleri hazırlar ve o alanı seçmelerinde yardımcı olur.

Öğrencilerin üç yıl içinde, ister devamlı ister bir veya iki yıl için seçebilecekleri bu ders üç yıla bölünmüş kolaydan zora doğru giden bir takım tekniklerin öğretimi şeklinde uygulanmaz. Çocuklar bu konuda kendi ilgilileri, ihtiyaçları ve güçleri oranında tek tek eğitilirler.

Amaçlar:

1 — İnsan görüşünün teknik ve alet yardımıyla uygarlığa etkisini kavratmak,

2 — Çağdaş teknolojik gelişmenin ilkelerini kavratmak,

3 — Madde, tabiat kuvvetleri, enerji ve teknik ile insan yaratıcı gücü arasında ilişki kurmalarını sağlamak,

4 — Çocukta düşünce ve yapma organizasyonunu kurmak

5 — Çocuklara işi ahlâkı kazandırarak, meslek sahiplerine ve küçük el sanatkârlarına saygıyı öğretmek,

6 — Öğrencilere metotlu çalışma, teknik yeterliğe sahib olma, sorumluluk yüklenme ve bir işi değerlendirme alışkanlığı kazandırmak,

7 — Öğrencilerin ilerde meslek seçmelerini kolaylaştırmak için endüstriyel meslekleri tanımalarını sağlamak.

Dersin Uygulamasiyle İlgili Açıklamalar:

İş ve Teknik Eğitimi dersi teknolojik çağın gereği olan çalışmalara hazırlık olarak çocukları her şeyden önce çeşitli malzeme ile karşılaştırır ve malzemelerin olanaklarını kavratır. Buna göre çalışma alanları aşağıdaki şekilde sıralanır:

1 — Maddeyi tanıma çalışmaları,

2 — Maddeye tabiat kuvvetlerinin etkisini kavratan çalışmalar,

3 — Hareketi sağlıyan kuvvetlerin maddeye etkisiyle teknik ve mekanik çalışmalar,

4 — Fonksionel inşa çalışmaları.

Açıklamalar:

1 — Bu çalışmalarda çeşitli maddelerin özellikleri çocuklara öğretilir. Bu maddeler, kil, alçı, taş, cam, ağaç, metal, tel iplik, kâğıt, mukavva ve yapay malzemelerdir.

2 — Maddeye tabiat kuvvetlerinin etkisini kavratan çalışmalar;

a) Yer çekimini (maddenin ağırlığı),

b) Maddenin şekil alma kabiliyetini,

c) Hareket ve hareketin maddeye etkisini (esnekliği), içine alır.

Bu çalışmalar sırasında madde, teknik ve çeşitli mekanik bağlantılar, ağırlık, hareket, denge problemleriyle çocuklara kavratılır,

Bu arada makara kasnak ve dişli çarklar yardımiyle mekaniğe giriş sağlanır.

3 — Hareketi sağlayan kuvvetlerin maddeye etkisiyle teknik ve mekanik çalışmalarda öğrenciye,

a) Maddeye havanın etkisi, sıcak hava, rüzgâr kuvveti akar su kuvveti gibi,

b) Elektriğin ısı, ışık ve hareket enerjisi olarak etkisi,

c) Işığın madde ve formlara etkisi, (Işığın fiziki ve kimyasal etkisi),

d) İnsan gücünün ve düşüncesinin yarattığı kuvvetlerin maddeye etkisi kavratırlar.

4 — Fonksiyonel inşa çalışmaları çocuklara uzay, inşa ve barınak anlamlarını kavratır.

a) Çeşitli yer kavramlarını öğreten çalışmalar, oda nedir?
Duvarın fonksionu nedir?
b) İnşa etme kavramı kazandıran çalışmalar:
— İskelet inşa ve istelet inşa imkânları,
— Standart parçalarla inşa,
— Duvarlarla inşa,
— İnşada teknik, ışık ve estetik.
c) Barınak anlamı kazandıran çalışmalar.
— İlk barınaklar,
— Ev inşası, odaların kompozisyonu,
— Bölge olanaklarına göre yapılan toplu inşalar,
— Şehirler ve köyler,
— Barınakların içi ile ilgili çalışmalar ev ve möbleler,
— Kullandığımız eşyalar, aletler ve makinalar.

ÇALIŞMALARDA DÜZEN

Eğitimde düzen;

A — Konu:

İş ve Teknik Eğitimde konu en önemli araçtır. Öğretmen öğrencinin gelişimini sağlıyacak bilgi ve yeteneklerini artıracak konuları, plânlı ve anlamlı bir şekilde saptar.

Bütün çalışmalarda öğrencinin buluşuna ve düşüncesine yer verilir. Bunun için önceden kalıplaşmış şekiller yaptırılmaz.

Konu daha önce saptanan çalışma alanlarına uygun şekilde seçilir.

Basitten, mürekkebe veya kolaydan zora gitme diye bir şey düşünülemez. Ancak çocuğun gelişimi dikkate alınarak teknikler ve çocuktaki mekanik görüş geliştirilir. Bunda çevre, materyal ve çocuğun diğer derslerde öğrendikleri rol oynar.

Fayda, her zaman kullandığımız bir eşyanın (örneğin: Bir vazonun bir kutunun, bir askının) yapılması değildir.

Belirli bir fonksinonel sonuca yani işe yarıyacak bir eşya yapımına çocukları yöneltme için, ilk yapılan çalışmalar sonradan atılacak şekilde veya oyuncak şeklinde olabilir. Burada önemli olan şey çocuğu daloylı olarak kazandıracak becerilerdir.

Konuyu işlerken çalışmalar aşağıdaki şekilde sıralanır.

1) Plânlama,
2) İşin devamını sağlama,
3) Kontrol ve değerlendirme.

1) Planlamada yapılacak çalışmanın, işin taslağı çizilir. Ölçüleri saptanır. Materyel seçilir. İşin fonksiyonu ve malzemenin olanakları düşünülerek fonksionu gerçekleştirecek form öğrenci tarafından bulunur.

2 — Planda saptanan işin yapılması ve malzemenin belirlenmiş bir fonksiyona göre işlenmesi için gerekli teknik ve alet kullanma bilgileri işin başında ve işin devamı süresince gerektikçe verilr.

Öğrencilerin gerek materyel gerek zaman bakımından ekonomiye dikkat etmeleri işlerini temiz düzenli yapmaları sağlanır. Birbirlerinin işine saygılı olmalarının gerekliliği her fırsatta tekrarlanır.

3 — İşin devamı süresince öğretmen öğrencilerin plana göre çalışıp çalışmadığını, aleti ve tekniği iyi kullanıp kullanmadığını kontrol ederek onlara yardımcı olur.

Öğrencilere gene iş süresince bir kontrol ve değerlendirme yeteneğine sahip olma alışkanlığı kazandırılmalıdır.

İş bittikten sonra esas değerlendirme yapılır. Bu değerlendirme yapılırken şu esaslar gözönünde tutulur.

1 — İşin saptanan ölçülere uyup uymadığı,
2 — Fonksiyon.

Yapılan bir iş amaca uygun mu? Kullanışlı mı? Mekanik fonksiyon gerçekleşmişmi? Çalışıyor mu?

3 — Fonksiyon uygun bir form seçilmiş mi?
a) Formda; ritmik bir düzen varmı?
b) Form kullanışı kolaylaştırıyor mu?
c) Renk ve süs forma ve fonksiyona uygun mu?

4 — Öğrenci, fikir ve buluş olarak fonksiyona veya forma bir şeyler katmış mı?

5 — El işçiliği bakımından işin yeterliliği.
— Malzeme gerektiği şekilde işlenmiş mi?
— Alet doğru kullanılmış mı?
— Teknikten gerektiği şekilde faydalanılmış mı?

İş bittikten sonra (eğer bu işi evimizde tekrar yapmak istersek veya bu işi bir fabrikaya çoğaltmak için verirsek) işin yapılış sırası bir başkasına da anlatacak şekilde öğrencilere iş resmi çizdirilir. Bu işlem yapılırken şu sıra dikkate alınır.

1 — İşin krokisinin çizimi,
2 — İşin yapım resminin çizimi,
3 — Iş sırası,
4 — Kullanılan malzeme,
5 — Kulanılan aletler,
6 — İşin yapılma süresi,
7 — Karşılaşılan güçlükler ve dikkat edilecek nokatlar.

B — *Malzeme:*

Malzeme olarak ağaç, çeşitli metaller kullanılır. Yeterki bir malzeme çocuğun ilgisine, ihtiyacına göre seçilmiş olsun. Malzeme seçiminde yakın çevre olanakları ön planda düşünülür.

Malzemenin soysuzlaştırılmamasına bilhassa dikkat edilir. Malzemeyi kullanırken ekonomiye ve malzemenin imkânlarına göre çalışmaya dikkat edilmesi öğretilir.

C — *Teknikler:*

Teknikler; Bilgiyi düşünceyi, eli ve aleti birleştirerek işin meydana gelmesini sağlar.

Teknik, öğretimde bir gaye değil, bir araçtır. Teknik bilgiler gerektiği zaman öğrenciye verilir. Malzeme için yapılmasında kısmında yazılı olan maddelerin işlenmesinde, bir iş haline gelmesinde gerekli teknik bilgiler aşağıdaki şekilde sıralanır.

Kâğıt ve mukavva:

a) Ölçmek,
b) Kesmek, katlamak, yontmak, buruşturmak,
c) Kâğıdı ve mukavvayı birleştirmek, parçaları bir araya getirmek,
d) Kaplamak,
e) Delmek,
f) Baskıya koymak,
g) Kurutma.

Ağaç

a) Ölçmek,
b) Kesmek, yontmak,
c) Rendeleme, planyeleme, sistireleme, zımparalama,
d) Parçaların birleştirilmesi:
Çivileme,
Yapıştırma,
Geçme,
e) Delme, hanlaşama,
f) Oyma,
g) Yakma,
h) Cilâ ve boya.

Metal:

a) Ölçmek (cetvel, kumpas),
b) Kesmek (testere, keski),
c) Eğelemek,
d) Markalamak,
e) Delmek,
g) Bükmek, kıvırmak,
f) Birleştirme.
— Kenetle,
— Perçinle,
— Lehimle,
h) Sıcak ve soğuk dövme,
i) Sertleştirmek,
j) Parlatmak,
k) Yüzeylerin boyanması ve verniklenmesi menevişlenmesi

Dokuma ve örme malzemeleri:

a) Boyanması,
b) Yumuşatılması,
c) Temizlenmesi,
d) Gerilmesi,
e) Parçaların birleştirilmesi (Dokuma ve örme).
Düz dokuma (halı, kilim ve diğer dokuma çeşitleri).
Merkezi dokuma (yuvarlak dokuma).
f) Ütüleme,
g) Apre.

Alçı:

a) Alçıya su vermek,
b) Döküm,
c) Alçının donmasını geciktirme,

d) Alçıyı boyama,
e) Kalıp alma,
f) Alçı madle,
g) Kitleden oyma,
h) Parçaları eklemek,
i) Patine ve boyama.

Kil:

a) Kilin hazırlanması (süzülmesi ve yoğrulması),
b) Hamuru hazırlamak ve boyamak,
c) Simitle çalışmak (yuvarlanmış çubuklarla çalışma),
d) Yüzeyle çalışma,
e) Kitleden oyarak çalışma,
f) Yığarak çalışma,
g) Kilin kurutulması,
h) Zımparalanması,
i) Pişirilmesi,
j) Sırlanması.

Doğal ve Suni taşlar, çimento:

a) Kesmek,
b) Oymak,
c) Dökmek,
d) Yüzey düzeltmek.

Yukarıda adı geçen malzemenin kullanılmasında gerekli teknik bilgiler yanında, iş ve teknik eğitimi dersinde kullanılacak diğer hazır malzeme ve bunların kullanılmasına ait teknik bilgiler aşağıdaki şekilde sıralanır.

Elektrik Malzemeleri:

a) Çeşitli tel ve kabloların,
Soyulması,
Eklenmesi ve,
Fiş priz vb. bağlantıların yapımı.
b) Elektriği ısıya, ışığa ve mekanik enerjiye dönüştürmek.

Bu teknik bilgiler II ci bölümde gösterilen dört ana gruptaki çalışma alanlarına göre kademeli olarak çocuklara verilir. Bu kademeler yeni başlıyanlara biraz ileri olanlara ve ileri olanlara göre ayarlanır. Yoksa sınıf sistemine göre birinci, ikinci, üçüncü sınıf olarak ayrılamaz.

Birinci grupta malzemeyi tanıtma çalışmalarıyle diğer çalışma alanlarının ilk basamakları yer alır.

İkinci grupta bazı fonksiyonlarla bu fonksiyonların gerçekleştiği işler yaptırılır.

Üçüncü grupta ise madde fonksiyon ve form ilişkileri en belirli şekilleriyle ve teknik yeterlilikle öğrencilere kavratılır.

Seçilen konular öğrencilerin diğer derslerde özellikle Fen Bilgisi dersinde öğrendikleriyle bağdaştırılarak yürütülür.

D — *Aletler:*

Başta el olmak üzere her materyeli bir iş bir form haline getirmek için gerekli teknikleri uygularken belirli aletler kullanılır.

Aletlerin kullanılması, bakımı, bilenmesi ve tehlikelerinden korunması öğrenciye yeri geldikçe öğretilir.

Alet Kullanmanın uygarlığa etkisi uygulamalar sırasında hatırlatılır.

İş ve Teknik eğitimi dersinde kulanılacak aletler ek (1) de gösterilmiştir.

Yerleşmede Düzen;

İş ve Teknik Eğitimi çalışmalarını yapabilmek için ihtiyaca göre hazırlanmış bir atelye gereklidir.

Atelyede, yapılan çalışmalar öğrenciye, bu dersin önemini, iş yerini tanıma ve sevme olanaklarını, birbirlerinin işine saygı duyma alışkanlığını kazandırır.

Bütün bunların yanında yukarda yazılı çalışma alanları, maksada uygun hazırlanan bir atelyede başarıyla uygulanır.

Atelyeler çeşitli tekniklerin birlikte çalışıldığı bir salon şeklinde olabileceği gibi, ayrı ayrı odalar şeklinde de olabilir. Atelyeler ister bir salon, ister odalar halinde olsun çalışmalar birbirlerini engellemeyecek, bozmıyacak teknikler yan yana gelecek şekilde düzenlenir.

Zamanda düzen;

a) Işin gerçekleşmesinde gerekli zamanın iyi kullanılması sağlanarak bunun ekonomiye etkisi kavratılır.

b) İş ve teknik eğitimi dersinde öğrenci ne kadar çok çalışma yaparsa o kadar çok gelişir. Ancak seçmeli bir ders olaa iş ve teknik eğitimi dersinde ilk grupta çeşitli materyel ve teknik ile çalışmalar yapılırken öğrencinin özel ilgi ve yetenekleri belirmiş olacaktır. Bunun için öğrencilere ilgi ve yetenekleri alanındaki çalışmaları daha çok yaptırarak zamandan daha olumlu yararlanmaları sağlanır.

c) Hangi çalışma alanına veya hangi tekniğe ne kadar zaman ayrılacağı öğretmen tarafından saptanır.

Çalışma alanı eşit sürelerle her öğrenciye grubu için tekrarlanacağı gibi, çevre özellikleri, öğrencilerin ilgileri dikkate alınarak süreler her öğrenciye göre de düzenlenebilir.

Öğrencilerin çalışmalarının yıl sonu değerlendirilmesi:

Öğretmen bir yıl içinde öğrencinin;
a) İlgisini,
b) Çalışma gücünü,
c) Yaratıcılığını,
d) Teknik yeterliliğini,
e) Gelişimini ders yılı sonunda değerlendirir. Bu değerlendirme bir yıl içinde yapılan gözlemin bir sonucudur.

Bu kolaylaştırmak için her öğretmenin her öğrenci için bir fiş ya da dosya tutması öğrencinin ilerideki meslek seçiminde yardımcı olması bakımından gereklidir.

TALİM VE TERBİYE DAİRESİ

Karar s.: 110 Karar t.: 22-3-1971

Konu: Orta dereceli okulların ikinci devre birinci sınıflarının Coğrafya dersi taslak programı ve kitabı h.

VIII. Millî Eğitim Şûrası kararı gereğince, orta öğretim sistemimizin kuruluşu ile yüksek öğretime geçişin yeniden düzenlenmesi konusunda yapılan çalışmalar arasında orta dereceli okulların ikinci devrelerinin birinci sınıfları için düzenlenen Genel Coğrafya taslak programı hazırlanmış bulunmaktadır.

Bu taslak programa uygun ders kitaplarının da yazılması program geliştirmenin ayrılmaz bir unsuru olduğundan, orta dereceli okulların ikinci devre 1. sınıf coğrafya kitabının, bir örneği ekli taslak programa göre ve 1971 - 1972 öğretim yılında yapılacak denemelere yetiştirilecek şekilde, Bakanlığımızca kurulan komisyon tarafından hazırlanması ve ayrıca serbest yazarlar tarafından yazılarak herhangi bir tarihte Bakanlığımıza gönderilecek müsvedde halindeki eserlerin incelenmesi; halen, eski, programa göre yazılmış ve sözü edilen sınıf için kabul edilmiş bulunan coğrafya kitaplarının bundan böyle okutulma süresinin uzatılmaması; bu çalışmaların, müteakip yıllarda aynı esaslara göre ve kademeli olarak ikinci devre 2. ve 3. sınıflara da teşmil edilmesi uygun görülerek, bu hususun Bakanlık Makamının tasviplerine arzı kararlaştı.

Uygundur.
23/3/1971
Mehmet ÖNDER
Millî Eğitim Bakanı y.
Kültür Müsteşarı

I — ORTA DERECELİ OKULLARIN İKİNCİ DEVRE BİRİNCİ SINIFLARININ GENEL COĞRAFYA TASLAK PROGRAMI

Amaçlar:

Genel coğrafya öğrenimini yapmış bir öğrenci:

1 — İnsanlığın yaşama alanı olarak yeryüzünün koşullarını ve olanaklarını tanır, bu olanakların sınırsız olmadığını bilir, bu, nedenle onların israfından kaçınmak gerektiğini kavrar ve bunu alışkanlık haline getirir. Tabiatı sever ve onu korur.

2 — Bir yandan doğal çevrenin insan hayatını ve kültürünü biçimlendirdiğini, öte yandan dünyanın varlıklarından yararlanabilmek için insanın doğal çevreyi nasıl etkileyip değiştirebildiğini kavrar, söz konusu yararlanmanın kültür düzeyi ile ölçülü bulunduğu görüşünü kazanır. Böylece her işte ilme ve tekniğe değer verme gereğinin coğrafya belirtileri arasında sıkı sebep ve sonuç bağıntısı ile - ahenk ve beraberlik bulunduğunu görür. Bu ahenk ve beraberliğin bozulmamasına özen gösterme alışkanlığını kazanır. Söz konusu ahenk ve beraberlik bakımından yeryüzünün bir takım özelliklere sahip bölümlere (Ülkeler, bölgeler ve yöreler) ayrıldığını kavrıyarak farklı

olanaklarının farklı olduğunu buna
bölümlerin koşullarının ve olanaklarının farklı olduğunu buna
göre her bölümde aynı sorunlarla karşılaşılmadığını ya da aynı
sorunların çözümlerinin aynı olmadığını ve olamıyacağını an-
lar. İçinde bulunduğu koşulları ve sahip bulunduğu olanakları
iyi görüp hayatını buna göre düzenleme alışkanlığını edinir.
3 — Hayati önemde olan yurt ve dünya sorunlarını tanır,
bu sorunların çözümlenmesinde ortak bir görüşe ve çabaya ih-
tiyaç bulunduğunu kavrar. Kültürel ve ekonomik kalkınmada
bütün milletlerin ve bir milletin bütün bireylerinin ve bu ara-
da kendisinin ağır sorumluluklar yüklendiğinin ve yüklenece-
ğinin bilincine varır.
4 — Dünyanın zamanımızdak politik, sosyal ve ekonomik
sorunları, olayları ve gelişmeleri bu arada milletler arası grup-
laşmaları hakkında doğru bir görüş ve kavrayış kazanır. Mil-
letler arası yardım ve anlayışın kendi varlığımızın korunması
ve refahımız için zorunlu ve gerekli bulunduğunu, her işte çı-
kar yolun barış ve anlayış yolu olduğunu kavrar.
5 — Başka milletlerin ülke koşullarını yaşayışlarını çeşitli
sorunlarını ve bu sorunları çözümleme yolundaki çabaları ile
sonuçlarını görerek yüksek kültürün ve bilimsel çalışmanın her
türlü koşullar içinde başarılı bir hayata olanak hazırladığını
kavrar, böylece bu doğrultuda devamlı ilerleme alışkanlığı ka-
zanır.

II — AÇIKLAMALAR VE TAVSİYELER

1 — Yeryüzü, havaküre, suküre ve taşkürenin temas alanı,
diğer bütün canlı varlıklarla birlikte insanın yaşama yeridir.
Yeryüzünde görülen iklim, yerşekilleri ve bu şekillerin aralık-
sız değişip gelişmeleri, yeraltı suları, akarsular, buzullar, göl-
ler, denizler, topraklar, doğal bitki örtüleri, hayvanlar ve bun-
larla ilgili bütün belirtiler coğrafya etmenleridirler. Fakat, ta-
biat belirtilerinin yanında, onlarla ahenkli bir tarzda insan
topluluklarının çeşitli faaliyetleriyle tesisleri de yer almakta-
dır. Yeryüzünde köy, kasaba, şehir vb. yerleşme yerleri, en-
düstri ve maden işletmeleri ve merkezleri kurulup gelişmiş,
tarlalar, bağlar ve bahçeler açılmış, yollar, köprüler, tüneller,
istasyonlar, hava meydanları v. b. inşa edilmiştir. Bütün bun-
lar, gün geçtikçe gelişmekte, değişmekte veya yenileri ortaya
çıkmakatdır. Arı tabiat belirtileri yanında, insanın tabiat kap-
samından ve koşullarından yararlanarak yapıp yarattığı ve ge-
liştirdiği pek çok şeyler vardır. İnsanın ayak bastığı her yer
az veya çok değişmektedir. İşte insanın hayati faaliyet ve or-
ganizasyonlariyle ilgili bütün beliritler de beşeri beliritler
(kültür etmenleri) adı altında toplanabilir. Beşeri belirtiler
büyük ölçüde tabiat koşullarına tabi olmakla birlikte, insan
toplumları da kültür seviyeleri ile ölçülü olmak ve tabiat ko-
şullarına uygun bulunmak kaydiyle çevreleri üzerinde değiş-
tirici etkiler yapmaktadırlar. İşte çoğrafyanın araştırma ve in-
celeme konusu, yeryüzünde görülen belirtiler arasında karşı-
lıklı ilgi ve bağıntılar (sebep ve sonuç ilişkileri) ve ahenklilik-
tir. Bu bağıntı ve ahenk içinde, özellikle zamanımızda en be-
lirgin rol insana düşmektedir; bu bakımdan yeryüzünde görü-
len birbiriyle bağıntılı ve ahenkli belirtiler kompleksini ince-
leyen coğrafya'da insan ve onun belirtileri ön planda yer almak
gerekir.
2 — Coğrafya, yeryüzü olaylarının tek tek herbirini, değil,
bu olayların yeryüzü ile ve birbiriyle olan ilişkilerini ve ahenk-
lerini araştırıp incelemekle doğrudan doğruya bu belirtilerin
herbirini ayrı ayrı inceleyen bilimlerden farklıdır; söz gelişi
coğrafyada, aslında pek çok değişebilen hava basıncı, rüzgâr,
yağmur, şimşek, yıldırım v.b. meteorolojik olaylar, bunların
tâbi olduğu kanunlar ve sürekli olarak değişen hava durumları
incelenmez; bunlarla ilgili hesaplar yapılmaz ve bu hesaplara
dayanılarak hava tahminleri ile uğraşılmaz; bütün bunlar me-
teorolojinin amacı ve görevidir. Coğrafya, meteorolojinin eriş-
tiği sonuçlardan yararlanır; iklim tiplerini, bu tiplerin yeryü-
züne dağılışlarını (iklim bölgelerini), iklim şartlarının yeryüzü
şekilleri, akarsuların rejimleri, bitki toplulukları, hayvanların
hayatı ve nihayet bütün bu tabiat faktörlerinin nüfusun dağı-
lışı, yerleşme, konut, yaşayış, ekonomi ve organizasyon üzerin-
deki etkilerini araştırır ve yine yeryüzünü bu bakımlardan bir-
takım bölümlere ayrılır. Bu cümleden olmak üzere coğrafya,
belli iklim ve toprak şartlarına bağlı bulunan orman, savan,
bozkır, yüksek dağ otlakları, tundralar şeklindeki bitki toplu-
luklarını, bu toplulukları tanıtan karakteristik bitkileri ve in-
sanın bu bitki topluluklarından hangi amaçlarla nasıl yarar-
landıklarını ve yararlanabileceklerini, bu doğal bitki topluluk-
larının tahribi ile tabiattaki dengenin nasıl bozulacağını, top-
rağın erozyona açık bir duruma düşeceğini ve bütün bunların
ekonomik sonuçlarını araştırır. Bu itibarla coğrafyanın konusu
insan ile tabiat arasındaki karşılıklı aksiyonlar ve reaksiyon-
lardır.
3 — Coğrafya'da yeryüzü belirtilerinin karşılıklı etkilerini
ve uyuşumlarını açıklayabilmek için, durmadan yardımcı bi-
limlere başvurmak ve onların araştırmalariyle eriştikleri so-
nuçlardan yararlanmak gereklidir; fakat bu yararlanmada dik-
katli olmak, bilerek veya bilmeyerek o disiplinlerin özel alan-
larına kaymak tehlikesinden korunmak icap eder.
Söz gelişi, beşeri beliritlerin incelenmesinde en çok yarar-
lanılabilecek ilim, şüphesiz tarihtir; çünkü, bugün yeryüzünde
görülen beşeri belirtiler, çevre koşulları yanında geçmişteki
kökleri de araştırılmak suretiyle iyice aydınlığa kavuşturula-
bilir. Bütün yardımcı bilimlerden olduğu gibi tarihten de an-
cak coğrafya belirtilerinin açıklanmasına hizmet ettiği ölçüde
yararlanılmalıdır.
4 — Coğrafya'da insanla tabiat arasındaki karşılıklı ilişki
ve ahenk, inceleme ve araştırmaların asli hareket hattını teş-
kil ettiği kabul edildikten sonra, beşer belirtileri üzerinde et-
kili olmayan tabiat belirtileri ve çevre üzerinde etkili olmayan
beşeri beliritler onun konuları dışında görülmek gerekir.
Yeni programda, yeni ders kitaplarında ve bunlara uyula-
rak yapılacak derslerde bu ilişkiler ve ahenk üzerinde durul-
ması temel prensip olarak kabul edilmiştir. Modern coğrafya-
nın amacı ve görevi de esasen budur.
5 — İnsan da bitkiler ve hayvanlar gibi, içinde yaşadığı
doğal çevrenin (ortamın) şartlarına bağlıdır. Aradaki büyük
ayrılık, bitkiler ve hayvanların, ihtiyaç ve isteklerine daha uy-
gun bir hale getirebilmek için doğal çevresi üzeirnde hemen
hemen hiçbir şuurlu değişiklik yapmak iktidarında bulunma-
malarına karşılık, insanın içinde bulunduğu şartlara uyarak
çevresi üzerinde istek ve ihtiyacına göre şuurlu ve bilgili de-
ğişiklikler yapmak gücünde olmasıdır; söz gelişi, insan dağların
yolları engellediği yerlerde tunel veya yanma açar; bir akarsu
engelini köprü ile aşar; elverişli bir yer bulamazsa bir dağın
tepesini tıraş eder ve orada bir uçak meydanı yapar. Bütün bu
reaksiyonlar bir görüşe göre tabiata hâkim olmaktır; fakat bir
başka açıdan bakıldığında ise tabiatın emrine ve iradesine bo-
yun eğmekten başka bir şey değildir. Çünkü, tabiatın «buradan
ancak bir tünel açarak geçebilirsiniz», yahut «beni ancak bir
köprü ile aşabilirsin» dediği yerde tünel açmak veya köprü yap-
mak gerekir. Diğer bir ifade ile tabiata hâkim olmak, onun or-
taya koyduğu zorunluluklara uymakla ve gerekli tekniği geliş-
tirmiş bulunmakla mümkündür. Geliştirilen teknik ise, insanın
kültür seviyesi ile ölçülüdür.
İnsanın hayati beliritleri hiç değilse büyük ölçüde - yerşe-
killerinin, iklimin, toprağın ortaya koyduğu koşullardan ayrı
olarak düşünülemez; söz gelişi Laponların, pigmelerin, bedevi-
lerin, hatta doğal çevre ile ilişkileri çok daha fazla ve çok daha
çapraşık bir halde olan en ileri toplumların hayat ve faaliyet-
leri, bu arada kültür seviyeleri ve teknik olanakları, bu top-
lumların doğal çevreleri gözönüne alınmadıkça anlaşılamaz ve
açıklanamaz.
Şu halde, bir yanda beşer tarihi boyunca değişmeyen do-
ğal çevre koşulları, öte yanda bu çevre içinde durmadan deği-
şen, çoğalan, gelişen, tabiatla sürekli savaş içinde olan, onu de-
ğiştirerek yeni çevre koşulları yaratan, tabiatın çetinliklerine
engellerine karşı yeni zaferler kazandıkça, ondan yeni bir sır,
yeni bir şey kopardıkça önceleri engel teşkil eden unsuru son-
radan bir dayanak olarak kullanan ve daha büyük engelleri
ortadan kaldırmak için daha güçlü bir duruma yükselen insan
bulunmaktadır. Bu itibarla coğrafyada şu veya bu fiziki etmen
ya da bu etmenler kombinezonundan meydana gelen ve çevre-
den doğan kadere inanmamak ve yer vermemek gerekmekte-
dir. Şu yer, şu iklim, bu toprak, yahut bütün bu faktörler kom-
binezonundan meydana gelen şu çevre, bu sonucu doğurur şek-
lindeki kesin yargılara ve düşüncelere öğretimde de hiç bir za-
man yer verilmemelidir. Çevreyi etkileyen insanın kültür se-
viyesinden gelen istek, irade ve kudret daima gözönünde bu-
lundurulmalıdır. Gençlerimizin coğrafya yoluyle sadece bu
gerçeği kavrayabilmeleri dahi Türkiye'nin yarınları için en bü-
yük gelişme ve ilerleme olanakları verecek ve onların önünde
güvenilir yollar açacaktır.

Bu düşüncelerden sonra coğrafya öğretiminde doğal çevreye ve onun şartlarına mı, yoksa beçeri hayata, faaliyetlere ve problemlere mi öncelik verilmesi gerektiği sorusunun cevaplandırılması gerekir. Aslında, önde bulunan program taslağı, insanın çeşitli hayatı ihtiyaçlarının ve problemlerinin, bu ihtiyaçları gidermek ve ilgili problemleri çözmek yolundaki çabalarının ve yeterliklerinin ve bu etkinlik ve yeterliklerin çeşitli tabiat koşulları ve farklı kültür seviyelerinde nasıl şekillenip geliştiğinin ve sonuçlarının ön planda görülmesi ve gösterilmesi gerektiği esasına dayanmak isteğindedir; çünkü bu yol, daha hayati ve bundan dolayı daha ilgi çekici ve daha yararlıdır. Ancak bir yandan öğrencilerin ortaokulda fiziki çevre hakkında yeter bilgi ve anlayış kazanamamış olacakları gözönüne alınarak, öte yandan bu sınıfta görülecek diğer derslerin fiziki çevre hakkında ne dereceye kadar dayanak teşkil edebileceklerini şimdiden kestirmek mümkün olmadığından ve nihayet fiziki ve kültürel etmenlerin birbiri ve özellikle beşeri belirtiler üzerindeki etkilerini ve karşı etkilerini az çok analitik bir yoldan gözden geçirmenin gereği ve faydası da dikkate alınarak her iki doğrultuyu bir arada ve birbirini izleyen yürütme yolu tercih edilmiştir.

6 — Coğrafya, 2. maddede belirtilen özellikleri ile başka bilimlerin temellerine ve sütunlarına dayanan garip bir bilgi yığını, bir ansiklopedi olmadığı gibi yeryüzündeki çeşitli olayları ve varlıkları sayıp döken bir sayı ve isim listesi, yahut biraz ileri bir aşamaya erişmiş şekliyle, sayıp döktüğü şeyler hakkında vermek istediği bilgileri diğer bilimlerin araştırma ve inceleme sonuçları arasından derleyip toplayan ve bunları bulundukları ülke ve bölgelere göre sınıflandırıp ortaya koyan bir çeşit bilgi koleksiyonu da değildir.

7 — Modern coğrafya, fiziki, biyolojik ve beşeri belirtileri, görüldükleri yerde, bağlantılı bulunduğu diğer olaylarla birlikte incelemekle kalmaz ve bununla yetinmez; o yeri veya bölgeyi, benzer belirtilerin görüldüğü başka yerler ve bölgelerle de karşılaştırır ve bütün benzer doğal ve beşeri koşullar için geçerliği olan kanunları çıkarmaya çalışır. Böylece genel coğrafya ile yerel coğrafya (ülkeler coğrafyası) aynı bilimin birbirini tamamlayan iki araştırma ve inceleme doğrultusundan başka bir şey değildir ve bundan dolayı da coğrafya bir bütün ve bir tek disiplindir. Öğretimde de bu iki doğrultu ayrı ayrı değil, bunların bir arada yürütülmesi ve birbirini tamamlayıcı rollerin gözönünde bulundurulması gerekir.

8 — Yeni programın amacı, yeryüzünün ayrı bölüm veya bölgelerini incelerken insan ve çevre ilişkilerini mümkün olduğu kadar ağırlık merkezinde tutmaktır. Bundan dolayı öğretimde ülkelerin hepsi bütün yönleriyle değil, belli coğrafya belirtileri için yalnız tipik olan ülkeler, özellikle bu yönleriyle ele alınacaktır.

9 — Öğrencilerin ayrı ülkeler üzerinde mümkün olduğu kadar bağımsız çalışmalar yapabilmeleri için, vazgeçilmesi mümkün olmayan temel coğrafya kavramları, önemli coğrafya belirtileri ve bunlar arasındaki bağıntılar hakkında, zamanı geldikçe ve ihtiyaç hasıl oldukça bilgi sahibi olmalarına veya mevcut bilgilerinin gerektiği ölçüde derinleştirilip geliştirilmesine özen gösterilmelidir.

10 — Öğretim konuları üzerinde etraflı ve yeterli çalışmaların yapılabilmesi için, yerküre, çeşitli haritalar, atlaslar, mümkün olduğu hallerde yeter sayıda büyük ölçekli haritalar, kabartmalar, kum masası, resim, levha, slayt, film, radyo, televizyon, grafik ifade araç ve gereçleri, günlük gazeteler, dergiler, seyahatnameler, yöresel nitelendirme yapan yayımlar, büyük araştırıcıların biyoğrafyaları el altında bulundurulmalıdır. Özel gözlemlerin coğrafya öğretimindeki büyük yeri ve önemi unutulmamalı, öğrenciler tek başına ve toplu gezilere ve gözlemlere teşvik edilmeli, bu gezilerde kazanılan izlenimler öğrenciler tarafından hazırlanacak raporlar ve bu raporlar üzerinde yapılacak tartışmalarla değerlendirilmelidir.

11 — Coğrafya, bir yandan doğal çevre ve olaylar, öte yandan beşeri beliritler üzerinde duran bir bilim ve öğretim konusu olmak niteliğiyle, öğrencilerin doğal ve toplumsal bilim alanlarından hangisine istekli, ilgili ve yeterli olduklarını tespit ve bu alanlardan birine yönetilmeleri bakımından önemli bir rol oynamak olanağındadır. Öğretmenlerin ve idarecilerin bu olanaktan gereği kadar yararlanacakları umulur.

III — KONULAR

BİRİNCİ BÖLÜM

İNSANLIĞIN VATANI OLMAK BAKIMINDAN DÜNYA ve FİZİKİ COĞRAFYA ETMENLERİNİN İNSAN HAYATI VE FAALİYETLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

A — Dünyanın Evrendeki Yeri:

1 — Dünyanın aydan görünüşü ve bu görünüşün öğrettikleri.

2 — Ayın yapısı, şekli, büyüklüğü, dünyadan uzaklığı, dünyanın uydusu olarak ay, hareketleri (ay ve güneş tutulması), ay yolculuğu, ayın topoğrafyasına genel bakış, ayda canlıların bulunmamasının başlıca sebepleri.

3 — Güneş sistemi, evrendeki yeri ve hareketi. Bununla ilgili görüşlerin gelişmesi (kısaca).

4 — Dünyanın gezegenler arasındaki yeri, şekli, büyüklüğü, hareketleri ve bu hareketlerin sonuçları (gece ve gündüz, mevsimler).

5 — Evren, oluşumu ve gelişmeleri (kısaca en yeni teoriler; uzaklık birimi olarak astronomik birim ve ışık yılı).

6 — Dünya üzerindeki hayatın gelişmesine imkân veren ve onu bu bakımdan diğer yıldızlardan farklı kılan koşullar ve özellikler.

B — Yerin ve Yerkabuğunun Yapısı:

1 — Yerin iç yapısı.

2 — Yerkabuğunun oluşumu, yapısı, bileşimi (kayalar, türleri ve oluşumları kısaca).

3 — Kıtalar ve okyanusların oluşumu (Wegener teorisi ve karşı görüşler kısaca), karaların ve denizlerin yeryüzüne dağılışı (Kuzey ve güney yarımkürede karalar ve denizlerin payları, paraleller arasındaki payları; bu durumların insanın yeryüzüne dağılışı ve kıtalar arası bağıntılar üzerindeki etkileri.)

(Karaların Kuzey yarımkürede ve özellikle orta enlemlerde geniş alanlar kaplamasına ve okyanusların kuzeyde daha dar olmasına karşılık, Güney yarımkürede tam tersine oluşu, kuzey karalarının büyük bölümünün yaşamaya elverişli olan orta enlemlerde bulunuşu, en eski ve büyük uygarlıkların özellikle kuzey yarımkürede geliştiği, en zengin kömür, demir ve petrol yataklarının kuzeyde bulunduğu, okyanusların kuzeyde dar oluşunun deniz yollariyle kıtalar arası teması kolaylaştırdığı ve en sık deniz ulaşımının Kuzey Atlas Okyanusunda geliştiği).

C — Yeryüzünde İnsanın Türeyeşi, İlk Vatanı ve Gelişmesi:

1 — İnsanın türeyişi ve ilk vatanı hakkında ileri sürülen başlıca görüşler.

2. İnsanın türeyişinde Eski Çağın ilk aşamalarına kadar insanın geçirdiği başlıca gelişme ve uygarlık aşamaları:

a) Dördüncü jeolojik zamanın ilk bölümünde buzul çağı, hayat şartları, Eski Taş devri ve bu devirde insanın genel yaşayışı:

Toplayıcılık ve avcılık aşaması,

b) Dördüncü zamanın ikinci bölümünde, Buzul devri sonrası hayat şartları, tarımsal bitkilerin geliştirilmesi ve hayvanların evcilleştirilmesi, üretime geçiş (ilkel tarım), ilk yerleşmeler ve ilkel toplumlar (Çapa kültürü, Yeni Taş çağı),

c) Büyük toplumların gelişmesi, toplumda iş bölümü, ilk değiş tokuş şekilleri, (Saban kültürü), nehir boyu uygarlıkları ve Tunç çağı,

ç) İlk devlet kuruluşları ve bu bakımdan Ön Asyanın yeri ve önemi, İç Asya ve Uzak Doğu'da gelişmeler,

d) Göçebe hayvancılığın meydana çıkışı ve bununla ilgili teorilerden en geçerli olanın kısaca açıklanması,

e) İnsanın ilk buluşları ve bunların değerleri; birkaç örnek ile (yazı, saban, tekerlek, v.b.),

f) Eski Amerika uygarlıkları (kısaca).

3 — Zamanımızda kültür basamakları; farklılığın tarihi ve coğrafi nedenleri, ilkev insanlığın bugünkü sığınma yerleri ve bunların sonu.

(Bu konular coğrafya açısından ele alınacaktır).

Ç — Coğrafya konum ve durumu ve bu durumun yaşayış üzerindeki etkileri:

1 — Coğrafya koordinatları sistemi ve bunlara göre olan
konumdan doğan sonuçlar: (Özellikle enlemin gece ve gündüz-
lerin uzunluklarıyle olan bağıntısı uzun gece ve gündüzlerin
hüküm sürdüğü yerlerde yaşayış. Enlemin iklim ve dolayısiyle
bitgi örtüsü, hayvan toplulukları, toprak, tabiattan yararlanma
ve yerleşme üzerindeki etkileri (genel çizgileriyle — Boylam
ve sanat farkları; dünya üzerinde iş zamanlarının farklılığı).

2 — Yükseltinin etkileri: (çeşitli enlemlerde deniz yüzün-
den olan yüksekliğin coğrafya etmenlerine olan etkileri — ge-
nel çizgileriyle ve kısaca).

3 — Okyanuslara ve denizlere karşı olan konum ve durum
(coğrafya uzaklığı ve sonuçları; Okyanusların doğru ve batı
yanlarıyle ekvatora dönük kıyılarda veya daha içerilerde bu-
lunmanın coğrafya etmenleri üzerindeki etkileri — Açık de-
nizlerle iyi bağlantısı veya hiç kıyısı bulunmayan ülke ve böl-
geler için iç Asya, Sovyetler Birliği, Bolivya, Çekoslovakya,
Avusturya, Macaristan ve İsviçre örnek olarak alınabilir).

4 — Büyük ve önemli deniz yolları üzerinde ve geçit yer-
lerinde bulunan durumu (İstanbul, Çanakkale, Cebelitarık,
Baltık denizi ve Mendep boğazları, Süveyş ve Panama kanal-
ları, Malta, Kıbrıs, Singapur, Aden, v. b. örneklerle).

D — Yeryüzü Şekilleri, Oluşum ve Gelişmeleri Belirtileriyle Karşılıklı Etkileri:

1 — Yeryüzü kavramı, yeryüzü şekillerinin oluşum ve ge-
lişmelerine etkili olan kuvvetler ve olaylar,

2 — İç kuvvetlerin etkileri.

a) Dağ oluşumu hareketleri: kıvrımlı dağlar, kırılmalar,
horstlar ve grabenler (Jeosenklinallerin esnek oluşumu, az ve-
ya çok sertleşmiş eski kütleler, genç kıvrımlı sıradağ kuşakları
ve geniş eski kütle alanları; kısaca).

I) Ortadağlar ve bunlar üzerinde ve arasında yaşama şart-
ları (Etekler, yatık yamaçlar ve sekiler üzerinde tarım ve yer-
leşme, özellikle eğimli yamaçlarda ve yükseklerde orman basa-
mağı ve ormancılık, yeter yükseklikte oldukları yerlerde yük-
sek dağbitkileri ve yaylacılık, yeraltı zenginliklerinin keşfinin
yol açtığı gelişmeler, su gücü, turizm, beslenmede güçlükler,
Alman Ortadağları, Fransa'da Masif Santral, Appalaşlar, Batı
ve Orta Karadenizle Marmara bölgesi örnekleri ve bunlar ara-
sında karşılaştırmalar — ana çizgileriyle).

II) Yüksek dağların hayat şartları (yüksekdağ kavramı).
(Yüksekdağ bitkileri basamağına — dahil — kadar ortadağ-
larla olan benzerlikler; insan için ilk cazibe olarak ormanlar,
av ve daha sonra geçitler ve madenler, yaylacılık — örnek ola-
rak Toroslar, Doğu Karadeniz dağları, Menteşe dağlık yöresi,
yörükler ve yaylacı, Uludağ, Alpler, Kafkaslar alınabilir. Orta
Afrikada ve Amerikada yaylacılığın gelişmemiş olmasının se-
bepleri, sürekli karlar sınırı üzerinde ve yakınlarında ekono-
mik olmayan alanlar, aşılabilirlik yönünden Alplerin özel duru-
mu ve benzerleriyle karşılaştırmalar, turizm bakımından yük-
sek dağlar).

III) Tabiatın tahribi sonuçları ve koruma çabaları.

b) Geniş alanlı hareketler: epirojenetik (yerkabuğu yay-
lanma) ve izostazik (denkleşme) hareketleri.

Zamanımızda ve yakın jeolojik çağlarda meydana gelmiş
bu türlü hareketler ve sebepleri hakkında başlıca görüşler. Ha-
liçler, riya tipi ve Dalmaçya tipi kıyılar. Egeit kıtasının sular
altına dalışı, Ege adaları ve kıyıları. Deniz basması ve deniz çe-
kilmesi. Kıyı, delta ve nehir şekillerinin oluşumu ve bunların
tarımsal değerleri ve yerleşme koşulları — Kardeniz kıyıla-
rından örnekler — Bu hareketlerin kıyı şekilleri ve limanların
kuruluşunda rolleri ve etkileri);

c) Depremler, nedenleri, türleri ve zararları (yurttan ve
dünyadan başlıca örnekler). Depremlerin yerin iç yapısı hak-
kında fikir vericiliği, yeryüzünün başlıca deprem alanları; dep-
remlerin zararlarından korunma çareleri).

ç) Volkanizma ve volkanlar, volkanların ürünleri ve vol-
kanik belirtiler. Volkanların yeryüzüne dağılışları; volkanik
olayların ilk belirtileri. Çeşitli iklim bölgelerinde volkanik ara-
ziden yararlanma imkânları, yararlı volkanik kayalar. (Volka-
nik olayların olumsuz etkileri için örnekler verilecek, Volkanik
toprakların verimliliği için Martinique, Cava ve Japon adala-
rından örnekler gösterilebilir).

Türkiye'de volkanlar ve volkanik arazi (bu arada Nevşe-
hir Ürgüp tüf plâtosu).

3 — Dış kuvvetlerin ve olayların etkileri:

a) Dış kuvvetler ve olaylara genel bakış.

b) Dağılma, ayrışma ve toprak oluşumu: Mekanik ve kim-
yasal dağılma; toprak türleri. Toprağın oluşumunda jeolojik
yapının, iklimin ve bitki örtüsünün etkileri (Tundra toprak-
ları, lösler, karatopraklar, bozkır toprakları, Terra rosa, (Kır-
mızı topraklar), laterit, ekvatoral ormanlarda toprak); Türki-
ye'de toprak türleri ve ziraat hayatı ile ilişkileri.

Toprağın sürüklenmesi ve bu olayda tabiatın ve insan faa-
liyetlerinin etkileri; yolların zemini olarak toprağın önemi.
Erozyonu önleyici tedbirler.

c) Buzullar, etkileri, meydana getirdikleri yeryüzü şekil-
leri, akarsu rejimleri üzerindeki etkileri (kısaca) Türkiye'de
rastlanan ve buzul çağından kalan başlıca yer şekilleri.

ç) Rüzgârlarla aşınma ve birikme. Kumullar (iç kumullar,
kıyı kumulları); kum çölleri, taşlı çöller, çöllerde hayat koşul-
ları (Büyük Sahra) Rüzgâr gücünden yararlanma şekilleri.

d) Kaymalar (heyelanlar).

a) Oluşumları ve çeşitleri (aşınma alanları, birikme alan-
ları),

b) Basık engebeli az yüksek ülkeler.

I) Orta kuşakta Kuzey ve Doğu Avrupa, Batı Sibirya, Ku-
zey ve Güney Amerika, Kuzey Çin ve Türkiye'de çukurovalar
(Yükseklik bakımından farklı ve yakın benzeri bölge ve yöre-
ler, nüfus sıklığı, yerleşme yerleri, ekonomik faaliyetler, ulaş-
tırma ağı, su yolları v. b. bakımlardan).

II) Kurak kuşakta (Büyük Sahra, Avustralya, Suriye ve
Arabistandan büyük bölümler) bunlar ortasında yükselen
dağlar, iklim ve yerleşme adaları. Kaynak ve kuyu başlarında
ve nemli bölgelerden gelen nehir boylarında vahalar ve modern
tekniğin sağlayabildiği yerleşme ve yaşama olanakları (kısaca).

III) Sıcak kuşakta (Amazon havası, Kongo havzası, Ganj
— Brahmaputra çukurova) Bunlar arasında insan hayatı bakı-
mından görülen ayrılıkların nedenleri.

IV Arktik ve suparktik kuşakta (Kuzey Avrasya, Kuzay
Amerikanın kuzeyi) Tundralar ve örnek olarak Laponların ve
Eskimoların hayatı.

c) Basık engebeli yüksek yüksek ülkelerde hayat (örnek-
ler: İspanyol Mezetası, İç Anadolu, Doğu Anadolu'da Kars -
Ağrı plâtosu, Doğu Afrika, Güney Afrika, Batı Arabistan ve
Batı Suriye, İç İran, Tibetin büyük bir bölümü, Gobi ve Moğo-
listan, Orta ve Güney Brezilya, Bolivya ve Peru Yüksek Ül-
kesi, İç Meksika ve Kolorado platosundan tipik birkaç örnek
alınabilir). Bunlar arasında görülen ayrılıkların sebepleri.

E — Yeraltı Zenginlikleri:

Çeşitli topraklar ve tuğla, kiremit, çanak çömlek, porselen
eşya, cam yapımı; Çimento hammadddesi; kum, taş ve kireç
ocakları.

Endüstri için gerekli mineraller maden cevherleri ile kö-
mür, petrol, doğal gaz ve asfalt, tuzlar.

Gaz, buhar ve sıcak su kaynakları.

Az rastlanan önemli madenler.

F — İklimler ve İlklimlerin İnsan Yaşayışı Üzerindeki Etkileri:

1. Atmosfer ve hava durumları:

a) Atmosfer, yüksekliği, katları ve özelikleri,

b) Meteroloji elemanları.

I) Havanın sıcaklığı, çeşitli enlemlerde sıcaklığın günlük
ve yıllık gidişi. Enlemin, karalar ve denizlerin dağılışının, yük-
sekliğin, bakının, nemliliğin rüzgârların, deniz akıntılarının,
yerin özelliklerinin ve bitki örtüsünün sıcaklık ve sıcaklığın
gidişi üzerindeki etkileri,

II) Havanın basıncı ve rüzgârlar: termik ve dinamik ba-
sınç alanları; orta enlemlerin karakteristik hava hareketleri
rüzgârların doğrultuları üzerinde yerin yuvarlaklığının ve
günlük hareketinin etkileri. Genel ve yerel atmosfer akımları,

III) Havanın nemliliği ve yağışlar; yağışların yıllık gidişi
ve tipleri, yağışların yeryüzüne dağılışı.

2 — İklim tipleri ve iklim bölgeleri:

a) İklim nedir,

b) İklim tipleri ve mikroklima,

c) İklim bölgeleri.

3 — İlklim ve insan:

a) İklim ve insan hayatını ve çalışmalarını çeşitli doğrultularda sınırlar:

I) Kutuplar doğrultusunda sınırlama (Kutupsal sınır),
II) Kurak alanlara doğru sınırlanma (Kuraklık sınırı),
III) Yükseklik sınırı,
VI) Bu sınırların insan tarafından zorlanması.

b) Yeryüzünün bazı büyük bölümlerinin iklim özellikleri ve yaşayış üzerindeki etkileri:

I) Avrupa'da,
II) Akdeniz çevresinde,
III) Kuzey Amerika'da,
IV) Mevsim Asyasında,
V) Alizeler kuşağında,
VI) Akvatoral kuşakta.

G. Su ve İnsan:

1 — Denizler:

a) Okyanuslar, kolları, aradenizler ve kenar denizler, büyük yarımadalar ve adaların dağılışı,

b) Deniz suyunun özellikleri.

I) Tuzluluk,
II) Deniz suyunun oksijeni ve balıklar için yararlı besinler,
III) Kutup denizleri, aysbergler ve bankizler,
IV) Denizlerde canlılar ve bunların insan için besin kaynağı olarak değerleri, artan dünya nüfusunun beslenmesindeki yeri ve önemi,
V) Deniz suyundan yararlanma çabaları (tuz, tatlı su elde edilmesi).

c) Deniz çanaklarında engebe (şelf'den derin deniz çukurlarına kadar),

ç) Denizlerde hareketler: Dalgalar, deniz depremleri, med ve cezir gelgit) ve bu hareketlerin haliçlerin gelişmesindeki rolü ve liman faaliyetleri üzerindeki etkileri. Deniz akıntıları, iklim, ulaştırma ve balıkçılık üzerindeki etkileri, kıyı şekilleri ve gelişmeleri üzerindeki rolleri,

d) Denizlerde taşıma ve ulaştırma: Büyük deniz yolları,

e) Balıkçılığın doğal şartları, balık varlığının korunması ve balık üretimi.

2 — Akarsular ve göller:

a) Taban suları, kuyular, pınarlar ve taban sularından yararlanma yolları, Karst belirtileri ve karstik alanlarda hayat şartları,

b) Akarsuların yeryüzü şekilleri üzerindeki etkileri: Aşındırma, taşıma, biriktirme: birikinti konileri ve ovaları, deltalar, nehir sekileri ve peneplenler. Debi, rejim ve bunlar üzerinde iklimin ve bitki örtüsünün etkileri. Akarsuların düzenlenmesi ve tesisler,

c) Göllerin oluşumu, gelişmesi, iklimin göller üzerindeki etkileri,

ç) İç sularda balıkçılık,

d) İçme suyunun sağlanması, vahalarda su ve sulama suyu,

e) İç su yolları,

f) Su enerjisi.

İKİNCİ BÖLÜM
BEŞERÎ COĞRAFYA ETMENLERİ

A — Tarımsal Bitkileri ve Evcil Hayvanları Geliştiren İnsanlardır:

1 — Tropikal ülkeler neler vermiştir, daha neler verebilir:

a) Tropikal ülkelerden yayılan tarım bitkileri (önemli birkaç örnek),

b) Tropikal ülkelerin hayvanları ve yayılışları (önemli birkaç örnek).

2 — Tropikal ve suptropikal kurak bölgelerin verdikleri:

a) Çöllerin ve bozkırların tarım bitkileri ve evcil hayvanları,

b) Kurak bölgelerin yağışlı kenar bölgelerinin tarım bitkileri ve ekonomik değeri olan ağaçları (önemli birkaç örnek),

c) Kurak bölgelerin yağışlı kenar bölümlerinde evcil hayvanlar (önemli birkaç örnek).

3 — Orta enlemlerin tarım bitkilerine ve evcil hayvanlara katkıları.

4 — Kuzey bölgelerin olanakları.

B — Ekonomik Etkinlikleri Geliştiren İnsandır:

1 — İlme ve teknik esaslara dayanan ve 19. ve 20. yüzyıllarda gelişen ekonomik hayat:

a) Endüstri öncesindeki gelişmeler,

b) Endüstriyel ekomiye geçiş ve bu hareketin yayılışı,

c) Ekim - dikim ve hayvancılığın entansifleşmesi,

ç) Ticaret hayatında gelişmeler,

d) Endüstriyel çağ başlangıcında dünya ekonomisinin genel yapısı.

2 — II. Dünya savaşından sonraki gelişmeler (kısaca):

a) Ulaştırma ekonomisi,

b) Haberleşme,

c) Enerji ekonomisi,

ç) Kimya endüstrisinde son teknolojik gelişmeler (özellikle sentetik maddeler),

d) Otomasyon.

3 — Endüstriyel ekonominin eski tarım ülkelerinin ekonomileri üzerindeki etkileri:

a) Tarımsal ekonomide değişmeler,

b) Endüstrileşme hareketleri (çeşitli ülkelerden birkaç örnek verilerek).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
NÜFUS

A — Dünyada Nüfus Artışı ve Doğurduğu Sorunlar:

1 — Dünyada nüfus artışı ve nedenleri, gelecekte dünya nüfusu,

2 — Nüfus artışının doğurduğu sorunlar (nüfus hareketleri, özellikle kırlardan şehirlere yönelen göçler ve bunun ortaya çıkardığı sosyal sorunlar,

3 — Yeryüzünde sık ve seyrek nüfuslu ve yerleşilmemiş bölgeler.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
YERLEŞME

A — Ev ve Ev Şekilleri:

1 — Ev şekilleri ve doğal çevre,

2 — Ev şekilleri ve beşeri etmenler.

B — Yerleşme Yerleri:

1 — Yerleşme üzerinde doğal çevrenin etkileri,

2 — Yerleşmenin doğal çevre üzerinde etkileri, (çeşitli kültür basamaklarına göre),

3 — Kırsal yerleşme; dağınık ve toplu yerleşme; köy, kasaba, şehir,

4 — İdare merkezleri, ticaret ve endüstrimerkezleri, limanlar başşehirler, kültür merkezleri, askeri merkezler vb. Rolleri değişen merkezler, birçok fonksiyonları olan merkezler.

Büyük şehirler ve başlıca problemleri:

5 — Özel yerleşme yerleri: Balıkçı köyleri, madenci köyleri, turistik yerleşme yerleri (kaplıcalar, çeşitli diğer kür yerleri). Kutsal yerler, spor çeşitlerine elverişli yerler.

C — Taşıma ve Ulaştırma:

1 — Taşıma ve ulaştırmanın anlamı, görevi ve gelişmesi,

2 — Taşıma ve ulaştırma şekilleri ve bunlar üzerinde doğal çevrenin ve kültürün etkileri:

a) Yollar ve taşıtlar: Karalar üzerinde, iç sularda, kıyılarda, açık denizlerde ve havada.

Ç — Ticaret Hayatı:

1 — Ticaretin başlangıcı, doğal ve kültürel şartları, gelişimi (kısaca),

2 — Ticaretin itici gücü olarak yoğaltım ve bunun kültürle bağıntısı.

IV) Dersin işlenmesinde gerekli araç, gereç ve tesisler:

a) Yerküre,

b) Plan ve haritalar (duvar haritaları ve atlaslar),

c) Kabartma haritalar,

ç) Yazısız haritalar,

d) Resimler (çeşitli resim ve levhalar, filim, projeksiyon ve sinema makinesi),

e) Grafikler,

f) Ders kitabı, kaynak kitaplar, dergiler, günlük gazeteler, istatistik bilgileri,

g) Eşya ve ürün koleksiyonları,
ğ) Kum masası ve kum havuzu,
h) Pusula, termometre, barometre, yağmur ölçeği,
i) Yeryüzü şekillerine ait üç boyutlu modeller,
ı) Makaralı harita askıları,
j) Karartma tertibatı olan coğrafya dersanesi.

İ L Â N :

TALİM VE TERBİYE KURULU BAŞKANLIĞINDAN

22-3-1971 tarih ve 1649 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanan Orta dereceli okullarımızın ikinci devre birinci sınıfları için «Fen Bilgisi dersi taslak programına aşağıdaki notlar eklenmiştir.»

İlgililere önemle duyurulur.

1. Orta dereceli okulların ikinci devre birinci sınıflarının Fen Bilgisi programına uygun olarak hazırlanacak eserlerin kitap halinde basıldığında 250 sayfayı geçmemesi;

2. Programa uygun ders aracı ve gerecinin geliştirilmesi ve öğretmenler için kılavuz kitap hazırlanması gerekmektedir.

H. AKIN
Zekâi BALOĞLU
Talim ve Terbiye Kurulu
Başkanı y.

D Ü Z E L T M E :

1645 ve 1646 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanan «Lise ve Ortaokullar birinci sınıfları taslak programları»nın dizgi ve baskı hataları aşağıdaki yanlış ve doğru çizelgesinde gösterilmiştir.

İlgililere önemle duyurulur.

H. AKIN
Zekâi BALOĞLU
Talim ve Terbiye Kurulu
Başkanı y.

Teb. Der. No:	*Sayfa*	*Sütun*	*Satır*	*Yanlış*	*Doğru*
1645	63	1	8	İkinci	n. inci
	63	1	18	logxin özellikleri	logxin özelikleri
	63	1	25	Kombionezon	Kombinezon
	63	2	10	Cavalileri	Cavalieri
	63	2	42	Chasles, Euler ve Stewart bağıntıları.	Nokta ve doğru demetleri.
	63	2	43	Bir noktanın bölme oranı; bir ısının bölme	Chasles, Euler, ve Stewart bağıntıları.
	63	2	44	Oranı	Bir noktanın bölme oranı bir ısının bölme oranı.
	63	2	48	Dönüşünümler	Dönüşümler
	65	1	alt 22	Aksiyonu	Aksiyomu
1646	70	1	alt = 5	Bölüm	Bölük
	71	1	3 — 5 da		
			alt 4	$1a = 1$	$1^a = 1$
	71	1,	3 — 7	$a + o \neq o$	$a + o = o$
				$a . o \neq o$	$a . o = o$
				$o . o \neq o$	$o . o = o$
				$a = o$ ise	$a \neq o$ ise
				$o : a \neq o$	$a : a = o$
	72	2	13	$\neq a$	$d \neq o$

BU DERGİDEKİ KANUNLAR, KARARLAR VE TAMİMLERLE DİĞER YAZILAR TARAFIMIZDAN OKUNMUŞTUR

1	12	23	34	45
2	13	24	35	46
3	14	25	36	47
4	15	26	37	48
5	16	27	38	49
6	17	28	39	50
7	18	29	40	51
8	19	30	41	52
9	20	31	42	53
10	21	32	43	54
11	22	33	44	55

MİLLİ EĞİTİM BASIMEVİ — ANKARA